

minerva

En gal, gal verden

Romvesener, tankestyring og skjulte budskaper i musikkvideoer – velkommen til konspirasjonsteoriernes elleville, parallelle univers.

Eystein Halle

Publisert: 10.10.2013 - 10:28

Romvesener, tankestyring og skjulte budskaper i musikkvideoer – velkommen til konspirasjonsteoriernes elleville, parallelle univers.

KonspiraNorge
av John Færseth
Humanist Forlag, 2013

«Hallo, er det David Goldstein? Dette er fra Mossad. Ikke gå på jobb i dag. Vi gjentar: Ikke gå på jobb i dag.»

Påstanden om at tusenvis av jøder hadde blitt advart mot å gå på jobb i World Trade Center terrordagen for over 12 år siden, er usedvanlig seiglivet. I boken *KonspiraNorge* viser John Færseth hvor absurd tanken er: Det ville ha vært praktisk umulig å advare så mange mennesker, særlig hvis man samtidig unngå at USAs og/eller Israels «inside job» ble avslørt på forhånd. Og hva med alle de jødene som beviselig ble drept i terrorhandlingene?

Grandiøst og underholdende

Men konspirasjonsteoriene lever videre, til tross for at de fleste, om ikke alle, for eller senere blir «debunked», som påstanden over. Hvis du synes den er drøy, har du mye god, konspiranoid underholdning å se frem til i denne boken. Særlig første del av boken, der forfatteren undersøker konspirasjonstenkning som et globalt og historisk fenomen, byr på mye snadder. Her møter vi nemlig de virkelig grandiøse tankekonstruksjonene, som forfatteren kaller «superkonspirasjonsteorier.»

Svært mange har sett det som sin livsoppgave å redde verden fra Den Store Sammensvergelsen.

Svært mange har sett det som sin livsoppgave å redde verden fra Den Store Sammensvergelsen. «Konspirasjonskongen» Alex Jones hevder for eksempel at en «elite» planlegger å utrydde mesteparten av menneskeheten, for deretter å gi seg selv evig liv med hemmelig teknologi. At denne «eliten» bruker hallusinogene stoffer for å kommunisere med vesener fra andre dimensjoner, sier sitt om hva slags tankeverden Jones lever i.

Andre teorier forteller om alle slags sammensvergelses mellom jøder, frimurere, FN og andre, om makteliter som i hemmelighet har paret seg med øgler fra rommet, eller om verdensregjeringer som vil bruke UFO-teknologi for å kontrollere menneskeheten. Eller hva med Texe Marrs, som hevder at hemmelige nettverk av satanister eller okkultister styrer verden, forgifter folks sinn med skjulte budskaper i rockevideoer og annen underholdningskultur, og planlegger et globalt økonomisk krakk? Ifølge Marrs vil satanistene benytte dette til å innsette et medlem av de europeiske kongehusene som verdenskeiser.

Norsk konspiranoia

Det siste burde være interessant for oss her oppe i steinrøysa. Vi har jo kandidater med okkult kompetanse i vårt eget kongehus. Færseth er likevel mer opptatt av å finne ut hvilke særtrekk konspirasjonstenkningen kan ha utviklet på norsk jord. Mye av det han finner, er ideologisk importvare, særlig fra USA, som i denne boken fremstår som konspirasjonstenkningens urhjem. Det gjelder selvsagt alle teoriene om 11. september, men også den spesifikt amerikanske høyreekstremismen, med sitt fokus på individets rettigheter og tilhørende hat til «the government», har hatt sine avleggere i Norge. En av de underligste episodene i boken er en demonstrasjon arrangert av «Tea Party Norway» med det ikke helt selvinnylende slagordet «Ron Paul for President.» En annen som minner om de mer fargerike amerikanske konspirasjonsteoretikerne, er Per-Aslak Ertresvåg. I flere bøker har han blant annet hevdet at en internasjonal maktelite bruker elektromagnetisk stråling for å styre folks tanker.

Konspirasjonstenkning omkring muslimer, «Eurabia» og Arbeiderpartiet er kanskje mer utbredt, og særlig det sistnevnte gjenspeiler selvsagt særnorske forhold, med et parti som har fremstått som tilnærmet eneveldig i deler av etterkrigstiden. Angrepene på det «totalitære» Ap ser ut til å forene alt fra folk som mener seg forfulgt av barnevernet eller psykiatrien til grunnlovsfundamentalister som mener det var et rent statskupp da Stortingets funksjonstid ble forlenget fra tre til fire år i 1938.

Muterende teorier

Alt dette viser Færseth oss, der han tar leserne med på en slags labyrintvandring gjennom cyber-universets utallige chatterom og diskusjonsfora. Det mest interessante er likevel de generelle mønstrene som avtegner seg her. Det er lett å tenke seg at de ulike politiske fløyene vil ha sine egne konspirasjonsteorier, som gjenspeiler deres egen politiske agenda. De mest utbredte av disse teoriene har da også en tydelig politisk farge. Det er for eksempel lett å se anti-amerikanismen bak «sannhetsbevegelsen» om 11. september.

Mange av teoriene synes å ha lite å gjøre med det tradisjonelle høyre/venstre-s skillet.

Men bildet er mer komplekst enn som så. Jødehat i en eller annen form kan forene høyre- og venstreekstremister. Arbeiderpartiet er blitt beskyldt for å bli styrt av så vel CIA som det tidligere KGB. Mange av teoriene, særlig de som eksisterer i den sunne fornuftens absolutte randsone, synes å ha lite å gjøre med det tradisjonelle høyre/venstre-s skillet. Snarere virker det som om bestemte personlighetstyper tiltrekkes av disse ideene og miljøene som sprer dem. De som tror på én konspirasjonsteori, skriver Færseth, er tilbøyelige til å tro på flere. En som er skeptisk til den offisielle sannheten om 11. september, kan ende opp som holocaustfornekter. Teoriene «muterer», eller redefineres ut fra skiftende politiske behov, noe som naturligvis henger sammen med den nye nettoffentlighetens grenseløse muligheter for informasjonsspredning. Samtidsmyter, som etterkrigstidens UFO-folklore, bygges uten vanskelighet inn i de eksisterende teoribygingene.

Whatever floats your boat

At virkelighetsbeskrivelsen over tid blir inkonsistent, eller at teoriene slår hverandre i hjel, ser ikke ut til å bekymre tilhengerne, som entusiastisk spammer hverandre med sine konkurrerende virkelighetsbeskrivelser nedover i kommentarfeltene. Nettstedet *Nyhetsspeilet* fremheves som et forum der alternativmiljøenes nyåndelighet og ideer om det «transrasjonelle» kosmos blandes med alle slag konspirasjonsteorier, eller bidrag fra ekstremister som for eksempel Tore Tvedt. Som Færseth påpeker, har konspirasjonsteoretikerne og alternativmiljøene mye til felles: I begge tilfeller handler det om mennesker som opplever seg som marginalisert, og står for teorier – eller «stigmatisert kunnskap» som det kalles i denne boken – som ikke aksepteres av storsamfunnet eller de vitenskapelige autoritetene. I begge tilfeller finnes det også en særegen «åpenhet» og vilje til å tro på nær sagt alt som står i opposisjon til de etablerte autoritetene.

En kritisk betrakter vil kanskje heller snakke om ren og skjær naivitet eller kritikkløshet. Færseth snakker om et slags koldtbord der alle kan plukke til seg de informasjonsbitene de vil og lage sin egen versjon av sannheten. Et annet sted heter det:

...en dose antisemittisme og jødisk kontroll over media kan kombineres med litt tro på at myndighetene skjuler sannheten om kontakt med utenomjordiske vesener eller planlegger en «islamisering» av Europa der målet er å bryte ned nasjonalstatene og nasjonale kulturer, og krydres med en dæsj skepsis til legemiddelindustrien.

Sannhet blir noe relativt, fleksibelt og på forunderlig vis opportunistisk. Hva du tror på, blir til syvende og sist et spørsmål om *whatever floats your boat*.

Forfatterens forundring – for ikke å bruke et sterkere ord – over de ideene han møter i konspirasjonsmiljøet er et gjennomgangstema i boken. Dramaturgien i fremstillingen er i stor grad bygget opp rundt merkelige intervju-møter rundt diverse kafébord, eller bisarre demonstrasjoner som forfatteren mer eller mindre tilfeldig snubler inn i. Med samme sarkastiske understatement gjengir Færseth – uten kommentar – følgende sitat fra Facebook-gruppen «Brodins snakkeboble». Gruppen kaller seg «et lite Speaker's Corner», og dette innlegget sier vel en del om hva slags retorikk man kan vente seg fra den slags digitale såpekasser:

Visst du har et åpent og bevisst syn (på) det som skjer rundt deg eller ut i verden som fortjener kritikkverdig omdømme fra din egen synspunkt så burde du få lov til å ha din egen kritikkverdig vurdering av omstendighetene uten at noen andre prøver å stemplet deg for å være konspiratorisk.

Fnis. Et annet sted lister boken opp ulike konspirasjonsteoretiske typer. Om «Forskeren» heter det blant annet at han kanskje er arbeidsledig, trygdet eller student med en studieprogresjon på god vei til å kollapse. Mens «Tante Lilla» er en åndelig turist som kombinerer konspirasjonsteorier med engletro, yoga og annen nyreligiøsitet, er «Skrothøyre» ifølge forfatteren et politisk landskap som begynner i ytterkanten av FrP og slutter et sted i psykiatrien.

Fnis, fnis. Og det er lett å gjøre narr. Det er lett å le av disse selvmotsigende historiene om hvordan, paven, FN, frimurerne og alle mulige andre skal ha gått sammen i vekslende allianser for å sikre seg verdensherredømme – som en bisarr, verdenspolitisk variant av Kama Sutra bak sømmelig nedtrukne soveromsgardiner. Det er lett å flire overbærende av påstander om at Jimmy Carter er Antikrist, at Super Bowl er et satanistisk ritual, eller at verdensrommet er bebodd av sanktbernhardshunder på 200 kilo.

Frihetens pris?

Likevel kan det være betimelig å stille noen kritiske spørsmål. En ting er at Færseth i all sin utvilsomme glede over å lete frem «kooks» og merkelige ideer fra kulturens avkroker virker noe uklar når det gjelder hva som kan kalles konspirasjonsteorier. Det gjelder særlig avsnittet om norsk islamhat, der Færseth etter mitt skjønn er nokså omtrentlig i sin kritikk. Om nettstedet

Honest Thinking heter det bare at det formidler innvandringskritikk, og hevder at innvandring fra den tredje verden kan føre til at befolkningens intelligens synker. Dette fremstår mer som diskutabel vitenskap enn som konspirasjonsteorier.

Et mer fundamentalt spørsmål er om klistrelappen «konspirasjonsteori» kan bli brukt som en hersketeknikk for å diskreditere legitim kritikk av makten.

Et mer fundamentalt spørsmål er om klistrelappen «konspirasjonsteori» kan bli brukt som en hersketeknikk for å diskreditere legitim kritikk av makten og dens offisielle sannheter. I den senere tid har vi sett kritiske spørsmål om både brannen på «Scandinavian Star» og den norske motstandsmannen Kai Holsts mystiske død i Stockholm i 1945. I begge tilfeller kan vi ane konspirasjonsteoriens klassiske narrative struktur, der sannheter holdes skjult av mektige makthavere – uten at noen vil diskreditere disse teoriene av den grunn. Selv om mange av ideene i Færseths bok utvilsomt hører hjemme i psykiatrien snarere enn i den offentlige debatten, vil det bli svært vanskelig å trekke opp noe saklig begrunnet skille mellom legitim maktkritikk og de latterliggjorte konspirasjonsteoriene.

I verdens frieste land

Et tankekors til slutt: De viktigste konspirasjonsteoretiske tradisjonene ser ut til å ha sin opprinnelse i USA, et av verdens mest liberale demokratier, der ytringsfriheten står sterkere enn nær sagt noe annet sted på jorden. Bortsett fra det norske materialet, er så å si alle eksemplene i *KonspiraNorge* hentet fra USA. Hva kan være grunnen til at innbyggerne i et av verdens frieste land er så mistroiske overfor sine egne myndigheter? Kanskje er det, paradoksalt nok, et resultat av selve friheten. Bare i land der borgerne er frie, vil folk våge å kritisere den påståtte eller reelle makten på denne måten. Hvor mange kosnpirasjonsteoretikere finnes det i Nord-Korea?

Hvor mange kosnpirasjonsteoretikere finnes det i Nord-Korea?

Slik kan spørsmålet om hva vi skal gjøre med kosnspirasjonstenkningen kanskje innordnes i en større ytringsfrihetsproblematikk: Frihet er til syvende og sist ikke frihet hvis den ikke kan misbrukes. Hvis vi vil leve i en virkelig fri verden, må vi akseptere at en og annen rom-øgle kryper inn i det offentlige ordskiftet.